

aracılığıyla onu anlayabilmek, onunla anlaşabilmektir. Ama bu, uzunca bir yolda gerçekleştirilecek çalışma, gösterilecek çaba ve esirgenmemesi gereken sürekli bir ilgi ile başarılabilecek bir iştir.

YAZI VE YAZIM

Yazı, bilgiyi, duygu ve düşüncüyü aktarmakta kullanılan bir araç, bir işaretler sistemidir. Bu işaretler konuşma dilinin zengin ses çeşitlerini yansıtmadığı gibi, vurgu ve tonlama gibi özel yanlarını da göstermez. Öte yandan yazı belli bir alfabenin işaretleri ile dilin ortalama seslerini karşılarken, bu seslerin zaman içinde geçirdiği değişikliklerle birlikte kendisi de değişebilen bir nitelik taşımaz. Tek şekilliliğe eğilimli ve bu eğilimlerin gelenekleştiği ölçüde onlara bağımlıdır. Bununla birlikte, Osmanlı Türkçesi döneminde görüldüğü gibi, yeni eğilim ve arayışların ortaya çıkmasıyla bu bağımlılığın gevşediği, ortaya çıkan gelişmelerin önceleri az, ama giderek çoğalan sayıda yazıya yansıtıldığı da görülür.

Yazım ise, yazı aracılığıyla gerçekleştirilen bir uygulamadır. Bir dilin ses örgülerinden oluşan türlü birimlerini alfabe işaretleriyle yazıya dökmektir. Bu uygulama kimi zaman önceden belirlenmiş ve kabul edilmiş kurallara göre yapılır, kimi zaman ise bir geleneğe bağlı bulunur ve kullanım süreci içinde meydana gelen değişikliklerle birlikte şekillenir.

Batı Türkçesi'nde çok sayıda metinle gelişmesi izlenebilen yazılış (imlâ) ikinci durum için iyi bir örnek oluşturur. Arap asıllı alfabenin Türkçeye uygulanmasında ilk dönemde görülen yazılış biçimleri daha çok ünsüz seslerle ünlü uzunluklarının gösterilmesine dayanan Arapça'nın yazılış düzenine uydurulmuştur. Ancak sonraki süreçte Türkçe'nin ünlülerinin birtakım harf işaretleriyle gösterilmesi yaygınlaşmış; tam olarak uygulanmamış olsa bile, büyük ölçüde belli kurallar ortaya çıkmıştır.

Arap alfabesini kullanan, ama Uygur yazısı geleneğine bağlı **Doğu Türkçesi** yazımıyla karşılaştırıldığında, Batı Türkçesi yazımının Orta Asya geleneğine bağlı olmayan, kendi başına bir gelişme yolu izlediği görülür. Eski Osmanlıca'nın en eski metinlerinde Uygur yazı geleneğine bağlı örneklerle karşılaşılırsa da, bunlar yaygınlık kazanamamıştır. Doğu Türkçesi yazımının Uygur yazı geleneğinden gelen en önemli yanı, kök sesleriyle bütün yapım ve çekim eklerinde ünlülerin harf işaretleriyle gösterilmesidir.

OSMANLI TÜRKÇESİ ALFABESİ

Osmanlı Türkçesi alfabesi Arap alfabesine dayanır. 28 harften oluşan Arap alfabesine Farslar kendi dillerindeki farklı üç ses için küçük değişikliklerle 3 işaret eklemişler ve harf sayısını 31'e çıkarmışlardır. Farsça'nın bu sesleri Türkçede de bulunduğu için, bu 31 harflik alfabe Türkler tarafından da aynen alınıp benimsenmiştir.

Bu alfabenin harfleri Türkçedeki adlarıyla şunlardır:

ا *elif*, ب *be*, پ *pe*, ت *te*, ث *se*, ج *cim*, چ *çim*, ح *ha*, خ *hi*, د *dal*, ذ *zel*, ر *ri*, ز *ze*, ژ *je*, س *sin*, ش *şin*, ص *sad*, ض *dad*, ط *tı*, ظ *zı*, ع *ayın*, غ *gayın*, ف *fe*, ق *kaf*, ك *kef*, ل *lam*, م *mim*, ن *nun*, و *vav*, ه *he*, ی *ye*.

Bu harflere ل *lam* ile ا *elif* in birleştirilmiş biçimi olan و (*lamelif*)'i de katmak gerekir. Kelimede hece olarak 'lâ' okunan bu birleşik harf yazıda yalın bir harfmış gibi değerlendirilir.

Harflerin bu biçimleri yazıda büyük ölçüde değişikliğe uğrar. Yukarıdaki biçimler yalnızca birtakım harflerden sonra kelimede son ses olmaları durumunda korunur.

Yazılış özelliklerine göre de harfler iki öbekte toplanmıştır.

Doğu Türkçesi: XIII. yüzyıldan sonra ortaya çıkan yazı dillerinden biri. XV. yüzyıldan sonra "Çağatayca" adıyla anılmıştır.

Şekil 1.1

Osmanlı Türkçesi
Alfabeti

ألفبا حرفلری

تور بجهده اوتوز اوج حرف واردر . اونلرده شونلردر :

ا	ب	پ	ت	ث
ج	چ	ح	خ	د
ذ	ر	ز	ژ	س
ش	ص	ض	ط	ظ
ع	غ	ف	ق	ك
ك	ك	ل	م	ن
و	ه	ی		

Bitişen ve Bitişmeyen Harfler

Arap yazısının en önemli özelliği sağdan sola doğru yazılmasıdır. Harfler yazıda sağdan sola doğru dizilirken kimi harfler kendisinden sonraki harfle bitişmez, yalın durumunu korur. Kimi harfler ise önden ve sondan bitişir ve bunların yalın biçimi değişir; başta, ortada ve sondaki yazılış biçimleri küçük farklarla da olsa birbirinden ayrılır. Bu özellikleri yüzünden alfabe harfleri **bitişmeyen harfler** ve **bitişen harfler** olmak üzere iki bölük oluşturur. Yazı öğrenirken her şeyden önce hangi harflerin bitişen, hangi harflerin bitişmeyen harfler olduklarını bilmek gerekir:

- a. *Bitişmeyen harfler*. Bunlar yazıda yalnızca kendilerinden önce gelen diğer harflerle bitişir; içinde kendileri de yer almak üzere, sonra gelen harflerle ise bitişmez:

ا elif, د dal, ذ zel, ر ri, ز ze, ژ je, و vav, ه he.

Sonuncu harf ancak bir **ünlü** yerine kullanıldığı yerlerde bitişmez. Buna eski gramerlerde “**hâ-i resmiye** (= şekilce he)” denir.

- b. *Bitişen harfler*. Hem kendileriyle, hem kendilerinden önce ve sonra gelen öteki bütün harflerle bitişirler. Bu duruma göre, biçimleri özellikle başta ve ortada değişikliğe uğrayan harfler bunlardır. Bunlar, önceki harf bitişmeyen harfse baştaki şekliyle, bitişen harfse ortadaki şekliyle yazılır; sonda yer aldıklarında ise yalın biçimlerine kavuşur:

ب be, پ pe, ت te, ث se, ج cim, چ çim, ح ha, خ hı, س sin, ش şm, ص sad, ض dad, ط tı, ظ zı, ع ayın, غ gayın, ف fe, ق kaf, ك kef, ل lam, م mim, ن nun, ه he, ی ye.

Bitişmeyen harfler: Eski gramerlerde bunlara ‘münfasıl harfler’ denmiştir. Bitişen harfler: Eski gramerlerde bunlar da ‘müttesil harfler’ diye adlandırılmıştır.

Ünlü: Seslerin oluştuğu ses yolunun tamamen açık bulunduğu durumda alt çenenin, dilin ve dudakların hareketleriyle ağız boşluğunda şekillenen seslerdir.

Aşağıda bitişmeyen harflerden sonra bitişen harflerin değişmeyen biçimlerinin alfabe-ki sırasına göre ilk üçü yazılarak yazma örneği olmak üzere verilmiştir. Sağdan sola doğru yazmak gerektiğini unutmadan kalan bitişen harfleri ekleyerek siz de bu harflerle ilgili yazı çalışması yapınız: وت رب اب .

SIRA SİZDE

1

Harflerde Şekilce Benzerlikler

Bu alfabenin harfleri şekilce benzerlikleri bakımından da öbekleşirler. Bir öbek içinde yer alan harfleri diğerlerinden ayıran, üstlerine ve altlarına konulan bir, iki ya da üç noktadır. Aslında harflerin alfabedeki sırası da benzerlerin art arda gelmesiyle şekillenmiştir. Bu öbekler şunlardır:

ب *be*, پ *pe*, ت *te*, ث *se*.

ن *nun* ve ی *ye* harfleri de aşağıdaki tabloda (bak. Tablo 1.1) göreceğimiz gibi, başta ve ortadaki yazılış şekliyle bu öbekte yer alan diğer harflere benzer, dolayısıyla bu benzerlik yönüyle bu ikisini de bu öbek içine katmak doğru olur.

ج *cim*, چ *çim*, ح *ha*, خ *hı*;

د *dal*, ذ *zel*;

ر *rı*, ز *ze*, ژ *je*;

س *sin*, ش *şin*;

ص *sad*, ض *dad*;

ط *ti*, ظ *zı*;

ع *ayın*, غ *gayın*;

ف *fe*, ق *kaf*.

Harflerin Bitişme Biçimleri

Alfabe konusundaki bu tanıtıcı ilk bilgilerden sonra, yalnızca kendilerinden önce gelen öteki harflerle bitişen harflerin ortak bitişme biçimleri ile hem kendileri, hem de kendilerinden önce ve sonra gelen öteki bütün harflerle bitişenlerin ise biçimce uğradıkları değişiklikleri bilmek, bu alfabeyle yazı yazabilmek ya da yazılmış bir yazıda harfleri tanıyabilmek açısından çok önemlidir.

Aşağıdaki tabloda yalnız bitişen harfler yer almaktadır. İlk sırada harflerin alfabedeki yalın biçimleri, ikinci sırada önden ve sondan bitişen harflerin başta, ortada ve sondaki biçimleri, üçüncü sırada ise bunların birbirine ulanmış biçimleri verilmiştir.

Tablo 1.1
Bitişen Harflerin Yalın,
Başta, Ortada, Sonda
ve Birbirine Ulanmış
Biçimleri

Yalın biçimler	Sonda	Ortada	Başta	Ulanmış biçimler
ب <i>be</i>	ب	ب	ب	ببب
پ <i>pe</i>	پ	پ	پ	پپپ
ت <i>te</i>	ت	ت	ت	تتت
ث <i>se</i>	ث	ث	ث	ثثث
ج <i>cim</i>	ج	ج	ج	ججج
چ <i>çim</i>	چ	چ	چ	چچچ
ح <i>ha</i>	ح	ح	ح	ححح
خ <i>hı</i>	خ	خ	خ	خخخ
س <i>sin</i>	س	س	س	سسس
ش <i>şin</i>	ش	ش	ش	ششش
ص <i>sad</i>	ص	ص	ص	صصص
ض <i>dad</i>	ض	ض	ض	ضضض

ط <i>ti</i>	ط	ط	ط	ططط
ظ <i>zi</i>	ظ	ظ	ظ	ظظظ
ع <i>ayın</i>	ع	ع	ع	ععع
غ <i>gayın</i>	غ	غ	غ	غغغ
ف <i>fe</i>	ف	ف	ف	ففف
ق <i>kaf</i>	ق	ق	ق	ققق
ك <i>kef</i>	ك	ك	ك	ككك
ل <i>lam</i>	ل	ل	ل	للل
م <i>mim</i>	م	م	م	ممم
ن <i>nun</i>	ن	ن	ن	ننن
ه <i>he</i>	ه	ه	ه	ههه
ی <i>ye</i>	ی	ی	ی	یی

Bitişmeyen harflere gelince, daha önce de belirttiğimiz gibi, bunlar önceki harfe bitişir, ancak sonraki harfle bitişmez. Bunların bitişme biçimleri ortaktır. Aşağıda görüldüğü gibi, bitişirme küçük bir eklemeye çizgiyle sağlanır:

ا <i>elif</i>	ا
د <i>dal</i>	د
ذ <i>zel</i>	ذ
ر <i>ri</i>	ر
ز <i>ze</i>	ز
ژ <i>je</i>	ژ
و <i>vav</i>	و
ه <i>he</i>	ه

Tablo 1.2
Bitişmeyen Harflerin
Yalın, Ortada ve
Sondaki Biçimleri

Başta, ortada ve sondaki biçimler, kendileriyle birleşmelerinde olduğu gibi, başka bitişen harflerle birleşmelerinde de olağan olarak bu değişik şekilleri korurlar. Aşağıdaki örneklerde bulunan noktasız harflere nokta koyarak, noktalı olanların noktalarını değiştirerek on örnek yazınız:

فقط غیب جیص تبز بت

El Yazısında Bitişmeyle İlgili Özel Durumlar

Birçok yazı türünden günlük hayatta kullanımı en yaygın olan yazı **rık'a** denilen yazıydı. Bu yazının harfleri çabuk yazmaya elverişli bir duruma getirilmiş; “diş” denilen çıkıntıları kaldırılmış, kimi harflerdeki iki nokta çizgiye, üç nokta da küçük bir ters v'ye (˘) çevrilmiş, *nun* ve *kaf*'in noktaları ise sonlarına eklenen birer çizgiğe dönüştürülmüştür. Bu arada bitişmeyen harfler bile bitişik yazılır biçimler kazanmıştır. Bunlar istenirse “hattat” deni-

SIRA SİZDE

len yazı ustalarından öğrenilebilir. Ancak el yazısıyla yazılmış bir metni okuyabilmek için bilinmesi gereken, özel biçimlerden çok, kimi harflerin bitişmelerindeki ortak biçimlerdir. Bunlardan başlıcaları şunlardır:

- a. *be* ve ona benzeyen harfler, *mim* ile yukarıdan bir yuvarlak çizgicikle bitleştirilir ve *mim* harfinin baştaki biçimi (◌) yuvarlaklığını kaybederek düzleşir:
بم نم ثم تم بم ; بم نم ثم تم بم gibi.
- b. *cim* ve gövdesi ona benzeyenler *be* ve benzerleriyle bitişirken yukarıdan yapılan bitişirmede bu harfler için ucu aşağıya bakan bir çizgicik kullanılır:
بج بج بج ; بج بج بج ; بج بج بج gibi.
Bununla birlikte el yazısında harfi gösteren bu çizgiciği birleştiren uzantı yuvarlak bir biçim kazandığı gibi, *cim* ve benzeri harflerin biçimleri de yuvarlaklık kazanır.
- c. *be* ve benzerleri ile *nun*, *ye*'nin sondaki biçimiyle, birleşme noktasında ucu içe doğru kıvrılan düz bir çizgicikle birleştirilir: بی بی بی بی gibi.
ye sonda bulunduğu diğer harflerle bitişme noktası da yukarıdandır, dolayısıyla bu harflerin baştaki biçimleri üstte kalır: لی بی gibi.
- ç. *cim* ve benzerleriyle *he* harfi, *mim* ile, gövdeleri yukarıda kalmak üzere bir çizgicikle bitştirilir:
بج بج بج بج gibi.
Bununla birlikte, el yazısında çoklukla *cim* ve benzerlerinin açık olan ağız kısımları kapanır, *mim* ise düz bir çizgiciğe dönüşür.
- d. *sin*, *şin*, *sad*, *dad*, *ti*, *zi*, *ayın*, *gayın*, *fe*, *kaf* harfleri *mim* ile baştaki biçimleri yukarıda kalmak üzere, yuvarlak bir çizgicikle bitişir:
سم سم سم gibi.
- e. *mim* harfi, *cim* ve benzerleriyle, düz bir çizgicikle bitştirilir; ancak baştaki içi boş biçim değişikliğe uğrayarak kapalı bir görünüm kazanır:
بج بج بج بج gibi.
Kendisiyle bitiştiğinde ise bu çizgicik yuvarlaklaşır:
م م م م gibi.
- f. *lam* harfi bitişmede yukarıdan aşağı çekilen düz bir çizgi biçimindedir; ancak *cim* ve benzerleri ile *mim*, *he*, *ye* ile birleşirken birleşme noktası bu harflerin üstündedir:
بج بج بج بج ; بج بج بج بج gibi.
Kendisinden sonra yine yukarıdan birleşen bir harf geldiğinde, onunla da üstten birleştiği için, harfler arasında üst üste bir yığılma meydana gelir:
بج lam+mim+ha gibi.
- g. *be* ve benzerlerinden ikisi *ri*, *ze*, *je* ile sonda bulunan *nun* harfinden önce birlikte geldiğinde, bitişme özel bir biçim kazanır:
بیر be+be+re بتیر be+te+ze بتیر be+te+nun تیر se+be+nun gibi.
- h. *be* ve benzerlerinin sonda yer alan *ye*'den önce ortadaki yazılışını, yuvarlakça bitleştirme çizgisi ile *ye* harfinin başlangıç noktasında oluşan dış biçimlendiris:
بی بی بی بی gibi.

Osmanlı Alfabeti İşaretlerinin Latin Alfabetindeki Karşılıkları

Harfler seslerin işaretleri olduğu için her harf bir ses değerini karşılar. Bu değer bir sesin **ses yolunda** kazandığı niteliklerdir. Demek ki bir alfabedeki her işaret ayrı nitelikteki bir ses içindir. Osmanlı alfabeti de böyledir. Aşağıda yalnızca Türkçe'nin sesleri bakımından değerlendirilmiş olarak her harfin bugünkü Latin asıllı alfabemizin hangi harfine karşılık düştüğü gösterilecektir. Arapça'nın sesleri için kullanılan harflerin ses değerleri ile bunların Türkçe'deki söyleniş değerleri ise sonraki üniteye işlenecektir.

1. ا *elif*:
 - a. Kelime başında *e* harfini karşılar. **Hareke** denilen yardımcı işaretler kullanıldığında başta *ı, i, o, ö, u, ü* ünlüleri için de kullanılmıştır. Ancak bu durumda kendisi harekelerin konuldukları yeri göstermek için kullanılmış bir dik çizgiden başka bir şey değildir, demek ki bir ses değeri taşımaz.
 - b. Bir ünsüz ses işaretinden sonra hecenin kurucu ünlüsü yerindeki *a* sesinin karşılığıdır. و *vav* ve ی *ye* önündeki özel durumu ünlüler incelenirken ele alınacaktır.
2. ب *be* = b
3. پ *pe* = p : Bu harf Türkçe ve Farsça'daki ortak sesin işaretidir. Arap alfabesine sonradan eklenmiştir.
4. ت *te* = t
5. ث *se* : 'Peltek se' diye anılan bu ses yalnız Arapça kelimelerde bulunur.
6. ج *çim* = c
7. چ *çim* = ç
8. ح *ha* : Yalnız Arapça kelimelerde bulunur.
9. خ *hi* : Türkçe kelimelerde, bugünkü konuşma dilimizde bulunmayan, ancak Anadolu ağızlarında duyulan bir sesin işareti olarak kullanılmıştır. Bu harf kalın sıradaki kelimelerimizdeki **tonsuz** art damak ünsüzünün (**bakmak**'taki **k**'lar gibi) süreklileşmesinden doğmuş bir sestir. Özel değer gösteren bir sesin işareti olarak Arapça'da ve az sayıdaki Farsça kelimedede de yer alır.
10. د *dal* = d
11. ذ *zel* : 'Peltek ze' diye adlandırılmıştır. Arapça'ya özgü bir sesin işaretidir. Bununla birlikte XIV.-XV. yüzyıl metinlerinde kimi Farsça kelimelerde de geçer.
12. ر *ri* = r
13. ز *ze* = z
14. ژ *je* = j : Bugünkü Türk alfabesinde yer alan bu harf, Türkçe'nin kökten gelen bir sesine karşılık değildir. Batı dillerinden alınma kelimelerdeki belli bir sesin işaretidir. Bu ses Farsça'da da bulunduğundan Fars alfabesi yoluyla Osmanlı alfabesine de girmiştir.
15. س *sin* = s
16. ش *şin* = ş
17. ص *sad* = s : Arapça'ya özgü bir sesin işaretidir. Türkçe'nin kalın sıradan kelimelerinde س *sin* yerine kullanılmıştır.
18. ض *dad* : Arapça'ya özgü bir sestir; dolayısıyla yalnızca Arapça'dan alınma kelimelerde geçer.
19. ط *ti* = t : Arapça'ya özgü bir sesin işaretidir. Birkaç Farsça kelimedede de karşılaşılır. Türkçe'nin kalın sıradan kelimelerinde ت *te* ve د *dal* yerine de kullanılmıştır. Daha çok kelime başında görülen bu kullanım sesin **tonlu** ve **tonsuz** okunması konusunda farklı değerlendirmelere yol açmıştır.
20. ظ *zi* = z : Arapça'ya özgü bir sesin işaretidir. Kalın sıradaki birkaç Türkçe kelimedede

Ses yolu: Gırtlığın ortasında bulunan ses dudaklarından başlayıp dudaklara ve burun deliklerine uzanan yoldur.

Hareke: Arapça'da kısa ünlüleri göstermek üzere kullanılan yardımcı işaretlere verilen addır.

Tonlu: Bir ünsüz sesin rengini belirleyen gürültünün gırtlaktan gelen havayla birlikte oluşan niteliğine denir.

Tonsuz: Bir ünsüz sesin yalnızca gürültü olarak duyulma özelliğine denir.

ز ze yerine kullanılmıştır.

21. ع *ayın*: Arapça'ya özgü ünsüz bir sesin işaretidir, demek ki yalnız Arapça asıllı kelimelerde karşılaşılr.
22. غ *gayın* = g, ğ : Türkçe'nin kalın sıradan kelimelerindeki tonlu art damak ünsüzünü karşılar. Bugünkü alfabemizde, biri süreklileşen (yumuşayan) değerini karşılayan iki ayrı işareti bulunmaktadır.
23. ف *fe* = f
24. ق *kaf* = k : Üç dilde ortak bir sesin işaretidir. Türkçe'nin kalın sıradan kelimelerindeki tonsuz art damak sesine karşılıktır.
25. ك *kef* = k, g, ğ, n : Türkçe'nin tonlu ve tonsuz iki ön damak sesi ve tonlu olanının süreklileşmiş değeriyle yine bir damak sesi olan ve genizsi özelliğiyle ayrılan bir sesi karşılamaktadır. Farmlar g'yi k'den ayırmak için bu harfi 'keşide' denilen çizgisini ikileyerek yazmışlardır: ك گ . Bu iki çizgili biçime kimi ilk dönem Türkçe metinlerinde de yer verilmiştir. Öte yandan Türkçe'nin **genizsi n** sesini ayırt etmek için de, kimi metinlerde üstüne üç nokta ك ك konulmuş bir ayrı biçim kullanılmıştır.
26. ل *lam* = l
27. م *mim* = m
28. ن *nun* = n
29. و *vav* = v : Bu harf Türkçe kelimelerde aynı zamanda dört ayrı ünlü sesimiz için kullanılmıştır. Aşağıda ünlüler konusu işlenirken ele alınacaktır.
30. ه *he* = h
31. ی *ye* = y : Bu harf de Türkçe kelimelerde aynı zamanda iki ünlü ses için kullanılmıştır. Biraz sonra görülecektir.

Genizsi n: Bugün olağan n sesine dönmüş olan bir geniz sesi. Ağızlarda yaşamaktadır.

SIRA SİZDE

4

Bugünkü alfabemizdeki karşılıklarına göre Türkçe'nin ünsüz seslerini karşılayan Osmanlı Alfabeti'ndeki harfler hangileridir?

SIRA SİZDE

5

Osmanlı alfabetinde Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerde ortak kullanılan ünsüz harfleri yazınız.

SIRA SİZDE

6

Osmanlı alfabetinde bilhassa Arapça'ya özgü kelimelerde kullanılan ünsüz harfleri yazınız.

Yardımcı İşaretler

Arap alfabesine dayanan eski Osmanlı alfabetinin, tanıdığımız harfler dışında, yardımcı işaretleri de vardı. Arapça'da özellikle *Kur'an*'da kullanılmış olan bu işaretlerin en önemlileri kısa ünlü işaretleridir. **Hareke** denilen bu işaretlere Türkçe metinlerde özellikle XVI. yüzyıl sonlarına kadar geniş ölçüde yer verilmiştir:

1. ˆ üstün,
2. ˘ esre,
3. ˙ ötrü.

Üstün, Türkçe kelimelerde *a*, *e* ünlüleri için, esre *ı*, *i* ünlüleri için, ötrü ise *o*, *ö*, *u*, *ü* ünlüleri için kullanılmıştır.

Üstünün bir de 'iki üstün' denileni vardır: ˆˆ . Türkçe kelimelerde bu işaretin özellikle kimi ilk dönem metinlerinde ayrılma durumu ekinin yazılışında kullanılmış olduğu görülür: ڤ (-dan/-den) gibi.

Diğer yardımcı işaretler ise şunlardır:

1. َ med
2. ِ şedde,
3. ُ cezm.

Med Arapça'da ünlü uzunluklarını göstermek için kullanılmış bir işarettir. Türkçe'de, kelimeye ön ses olan *a* için ِ *elif* üzerine konulmuştur. Alfabe katılan bu yeni işaret 'medli elif' diye anılır: َ .

Şedde Arapça'da kelime içinde yan yana gelen ve tek harf olarak yazılan bir ünsüz sesi iki kez okutmak için kullanılmış bir işarettir. Türkçe, kelimelerin yazımında bu işaret kullanılmamış, harf iki kez yazılmıştır: بللی *belli* gibi.

Cezm Arapça'da bir ünsüz sesin **harekesiz** okunduğunu, demek ki hecenin kapalı olduğunu gösteren işarettir. Türkçe metinlerde de aynı amaçla, yani kapalı hecelerde heceyi kapayan ünsüz ses işareti üzerine konmuştur.

Harekesiz: Buna eski gramerlerde 'sakin' adı verilmiş, söz konusu işaret de 'sükûn işareti' diye adlandırılmıştır.

Türkçe'nin Ünlü ve Ünsüz Seslerinin Yazılışları

Yukarıda alfabe işaretlerini tanıtırken koyduğumuz küçük açıklamalardan anlaşılacağı gibi, Türkçe'nin sesleri için bu alfabenin ancak belli işaretleri kullanılmıştır. Burada bu konu ele alınacak, dilimizin seslerini göstermek için kullanılmış işaretlerle ilgili tamamlayıcı açıklamalar verilecek ve bu alfabenin Türkçe'nin seslerini karşılamakta ne derece elverişli olduğu konusunda ışık tutulmaya çalışılacaktır.

Ünlülerin Yazılışı

Türkçe'nin ünlü seslerini yazıya geçirmekte bu alfabe çok yetersiz kalmıştır. Bu yetersizlik aynı işaretin birden çok ses için kullanılmış olmasından kaynaklanır.

Dilimizin sekiz ünlüsü için şu dört işaret kullanılmıştır:

ِ *elif* ve َ *vav* ِ *he* ِ *ye*.

Bunlardan ِ *elif* ve َ *he* *a*, *e* ünlülerini, ِ *ye* *i*, *i* ünlülerini, َ *vav* ise *o*, *ö*, *u*, *ü* ünlülerini göstermek içindir.

Türkçe kelimelerde bir ünlünün yazılışı kelimenin başında (ön ses), içinde (iç ses) ve sonunda (son ses) oluşuna göre değişebilir. Bunun yanında, ilk hecede ya da sonraki hecelerde bulunup bulunmamasına göre de harfle belirtilip belirtilmemek gibi ikili durumlar söz konusu olabilir. Bu durum başlangıçta Türkçe ünlülerin yazılışı için açık ve kesin kurallar konmamasından ya da zaman içinde bu türlü kurallar oluşmamasından kaynaklanmakta, bu da bu yazıyı yeni öğrenmeye başlayanlar için zorluklara yol açmaktadır.

Aşağıda her ünlü için kullanılmış olan birden çok yazılış biçimi örneklerle gösterilecektir. Ancak bunlar yine de son dönem yazımı ile ilgili yaygınlık kazanmış biçimlerdir. Eski dönem metinlerinde değişik yazılış biçimleri bulunur. İleride bunlara da değinilecektir.

1. a ünlüsünün yazılışı. Kelime başında, içinde ve sonundaki yazılışları bakımından kurallı değildir, çeşitlenmiştir:

- Kelime başında ön ses olarak bu ünlü çoklukla ِ *medli elif* ile yazılır:

آت *at*, آى *ay* gibi.

Bununla birlikte metinlerde *elif*'in yalın, demek ki medsiz biçimiyle yazıldığı örneklerle de karşılaşılır:

الاي *alay*, ات *at* gibi.

- Kelime içinde iç ses olarak yazılması farklılıklar gösterir:

a. Kelime tek heceliyse ِ *elif* ile gösterilir:

بال *bal*, دار *dar* gibi.